

NÁVRAT VELKÉ KRITIČKY

Vychází dílo Růženy Grebeníčkové a kniha o něm

Tisková zpráva, 12. 1. 2016 (Praha) – Pod titulem **O literatuře výpravné** právě vychází rozsáhlý výběr z celoživotní tvorby literární historičky, kritičky, překladatelky a editorky Růženy Grebeníčkové (1925–1997). Tisícistránková kniha vydaná Institutem pro studium literatury a nakladatelstvím Torst přináší práce o teoreticko-historických otázkách umělecké prózy, o románských literaturách, hlavně o francouzském písemnictví od osvícenství po tzv. nový román, o české literatuře od národního obrození do konce 20. století, o ruské literatuře 19. století a o německy psaných dílech od epochy romantismu do poloviny 20. století. Výbor ve svém tematickém uspořádání zároveň vytváří „vnitřní“ monografie o J. Weilovi, N. V. Gogolovi, F. M. Dostojevském, A. P. Čechovovi, H. von Hofmannsthalovi nebo R. Musilovi. – Editor výboru Michael Špirit je autorem souběžně vydávaného svazku **Růžena Grebeníčková a její rukopis**. V něm přibližuje způsob autorčina psaní z několika perspektiv a vychází tak vstřícně různě zaměřeným čtenářským potřebám: v analytické studii, jejíž součástí je i podrobná chronologie života a díla R. Grebeníčkové, v literárněhistorickém výkladu k jednotlivým textům vydávaného výběru a v komentovaném soupisu publikovaných i nezveřejněných textů, které byly nalezeny v autorčině pozůstalosti. Kniha tak otevírá přístup nejen k edici studií Růženy Grebeníčkové, ale k celému jejímu dílu.

Když v roce 1985 ve Vídni obdržela mezinárodní Herderovu cenu, napsal o ní západoněmecký tisk, že z jejího díla „mluví nezdolná kritická energie a také nepřímou starost o osud kultury, která je stále více degradována na hromadění účelových floskulí pro velké instituce a dogmatické ideology“. Autorka přistupuje k jednotlivým uměleckým dílům s rozsáhlými literárněhistorickými znalostmi a představuje je v nápadité srovnávací perspektivě. Její duchaplný styl předpokládá čtenáře, který se bude umět vyrovnat nejen s přesahem do příbuzných věd, ale také s jednoznačně formulovanými soudy a ironickým hodnocením.

Růžena Grebeníčková se k souhrnnějšímu představení studií, esejí a kritik během své vědecké dráhy v druhé polovině dvacátého století nedostala. „Pokud se nějaká nakladatelská nabídka či možnost naskytla, například na přelomu šedesátých a sedmdesátých let či v polovině let osmdesátých,“ říká k tomu editor R. Grebeníčkové Michael Špirit, „zmařila ji nakonec buď mstivě motivovaná rozhodnutí komunistických úředníků, zaměřená přímo proti autorce, anebo šlo v politicky choulostivých dobách o plošné vyškrtávání připravovaných či nasmlouvaných rukopisů kriticky uvažujících spisovatelů z edičních plánů.“

Tisícistránkový knižní výběr z autorčiných prací a editorova studie a komentář k textům R. Grebeníčkové přináší poprvé celkový obraz i zhodnocení noeticky, metodologicky a stylisticky výjimečného kritického díla, které přesahuje souvislosti české literární vědy. Domácí písemnictví autorka nahlížela v neustálé srovnávací perspektivě k literaturám románským, germánským a slovanským a oborové souvislosti obohatila osobitě přetavenými impulsy ruské formální školy a západoevropské stylistické kritiky.

Studie Michaela Špirita o autorčině tvorbě a komentář k jejím pracím zařazeným do knižního výběru ukazuje nesmírnou studijní kapacitu a kritickou pohotovost R. Grebeníčkové. „Obojí je podmíněno talentem, citlivostí a pracovitostí, které jsou z perspektivy dnešních zvyklostí v humanitních vědách zřejmě už nepředstavitelné,“ říká Špirit, a dodává: „Obraz o českém myšlení o literární vědě je díky této edici o něco úplnější. Ukazuje se, že kromě nepochybných center oboru, k nimž patří dílo Jana Mukařovského, Felixe Vodičky či Miroslava Červenky, jsou pro poznání naší kultury stejně tak důležité osobnosti, které nebyly zaměstnány v řídicích funkcích a měly omezenější publikační možnosti, ale jejich práce přináší srovnatelný a inspirativní intelektuální užitek. Vedle Oldřicha Králíka nebo Jana Grossmana byla jednou z nich i Růžena Grebeníčková.“

Oba svazky vyšly v koedici Institutu pro studium literatury (IPSL) a nakladatelství Torst a jsou výstupem výzkumného projektu GA ČR (P406/12/2637), v jehož rámci byla v IPSL také zpracována literární pozůstalost R. Grebeníčkové.

Růžena Grebeníčková (1. 11. 1925 Sušice – 21. 7. 1997 Praha) maturovala na reálném gymnáziu v Přerově (1944), 1945–1949 vystudovala romanistiku, filosofii a komparatistiku na pražské FF UK. Po nuceném působení 1950–1951 na základní škole v pohraničí pracovala od 1953 v institucích Čs. akademie věd: do 1963 ve Slovanském ústavu a 1964–1981 v Ústavu jazyků a literatur ČSAV, resp. v Ústavu pro českou a světovou literaturu. V 50. letech a po roce 1969 musela některé své práce publikovat pod pseudonymem nebo cizími jmény, řadu z nich v samizdatu. Úvahy o obecné povaze moderního umění, zvláště o románu, a literárněhistorické studie publikovala v domácích i zahraničních vědeckých a literárních časopisech. Přípravovaná knižní vydání jejích prací na konci 60. let nebo v polovině 80. let byla zmařena politickými rozhodnutími. Obsáhlý komentář ke Goethovu dramatu vyšel v kolektivním svazku *Knihy o Faustovi* (1982), studie o pojetí tělesnosti od antiky až po romantismus *Tematizace těla a tělesného pohybu v novověkém myšlení* byla vydána jako interní studijní materiál (1983, tiskem 1997 jako *Tělo a tělesnost v novověkém myšlení*), objevná pojednání *Máchovske studie* vyšla v samizdatu (1984, tiskem rozšířeno 2010). – Uspořádala sborníky *Čeští radikální demokraté o literatuře* (o počátcích novodobé české literární kritiky, 1954) a *Realita slova Máchova* (s O. Králíkem, 1967), připravila mj. výběry z děl W. Benjamina, D. Diderota, R. Musila, R. Walsera, z ruštiny přeložila např. práce N. J. Berkovského, A. S. Puškina nebo A. P. Skaftymova, z němčiny prózy S. Andrese, S. Blattera, K. J. Hirsche, G. Hofmanna, I. Nollové, F. Wedekinda, L. Windera a studie I. Frenzela či G. Lukáče.

Michael Špirit (1965) působí od roku 1993 v Ústavu české literatury a komparatistiky FF UK (2001–2006 pracoval ve Slovanském ústavu na Ruprecht-Karls-Universität v Heidelbergu), je spoluzakladatelem IPSL. K vydání připravil a komentoval knihy próz (např. A. Blažíčková, J. Formánek, J. Hanč), poezie (J. Hauková, Z. Hejda, N. Plíšková) a kritik (P. Blažíček, R. Grebeníčková, I. M. Jirous, J. Lopatka, A. Stankovič, F. X. Šalda, J. Vohryzek). Pro německé publikum vydává od roku 2003 s Ursem Heftrichem dvojjazyčné, česko-německé spisy V. Holana *Gesammelte Werke*. Knižně publikoval výběr ze svých kritik z let 1991–2005 *Počátky potíží* (2006) a *Komentář* (2009) k edici rukopisu románu J. Škvoreckého *Zbabělci*.

institut* pro studium
literatury

